

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра соціально-економічної географії і регіонаознавства

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету
геології, географії, рекреації і туризму
Віліна ПЕРЕСАДЬКО

“ 18 ” серпня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ГЕОГРАФІЯ СФЕРИ ПОСЛУГ ТА ІНДУСТРІЯ ТУРИЗМУ

рівень вищої освіти	<u>бакалавр</u>
галузь знань	<u>10 Природничі науки</u>
спеціальність	<u>106 Географія</u>
освітня програма	<u>Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток;</u> <u>Фізична географія, моніторинг і кадастр природних ресурсів;</u> <u>Картографія, геоінформатика і кадастр;</u> <u>Географія рекреації та туризму</u>
вид дисципліни	<u>обов'язкова</u>
факультет	<u>геології, географії, рекреації і туризму</u>

2023 / 2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму
«28» серпня 2023 року, протокол № 11

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Євгенія ТЕЛЕБЕНЄВА, к. геогр. н., доцент, доцент кафедри соціально-економічної географії і регіонаознавства

Програму схвалено на засіданні кафедри соціально-економічної географії і регіонаознавства
Протокол № 9 від «28» серпня 2023 р.

Завідувач кафедри

(підпис) Людмила НЕМЕЦЬ

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток»

Гарант освітньо-професійної програми
(підпис) Катерина КРАВЧЕНКО

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Фізична географія, моніторинг і кадастр природних ресурсів»

Гарант освітньо-професійної програми
(підпис) Світлана РЕШЕТЧЕНКО

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Картографія, геоінформатика і кадастр»

Гарант освітньо-професійної програми
(підпис) Наталя ПОПОВИЧ

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Географія рекреації та туризму»

Гарант освітньо-професійної програми
(підпис) Юлія ПРАСУЛ

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму
Протокол № 7 від «28» серпня 2023 р.

~~Заступник~~
Голова науково-методичної комісії

(підпис) Юлія ПРАСУЛ
Олександр ЖЕМЕРОВ

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Географія сфери послуг та індустрія туризму» складена відповідно до освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів за спеціальністю 106. Географія, освітньо-професійними програмами: «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток»; «Фізична географія, моніторинг і кадастр земельних ресурсів»; «Картографія, геоінформатика і кадастр»; «Географія рекреації та туризму».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладення навчальної дисципліни – вивчення теоретичних та методичних основ географії сфери послуг, вивчення основних груп сфери послуг як складової структури господарства України.

1.2. Основні завдання вивчення навчальної дисципліни:

- освоєння методичних прийомів дослідження сфери обслуговування;
- особливості сфери обслуговування як невиробничої сфери;
- функції сфери обслуговування;
- рівень розвитку сфери обслуговування в країнах з різним соціально економічним рівнем.

1.3. Кількість кредитів – 4.

1.4. Загальна кількість годин – 120.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
нормативна	
Денна форма навчання	
Рік підготовки	
4-й	3-й, 4-й
Семестр	
7-й	6-й, 7-й
Лекції	
24 год.	10 год.
Практичні заняття	
24 год.	4 год.
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
72 год.	106 год.
Індивідуальні завдання	
-	-

1.6. Заплановані результати навчання: У результаті вивчення дисципліни здобувачі другого рівня вищої освіти набувають *наступних компетентностей та досягнення програмних результатів навчання.*

ОПП Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток.

Спеціальні (фахові) компетентності: СК02. Здатність застосовувати знання і розуміння основних характеристик, процесів, історії і складу природи і суспільства; СК04. Здатність застосовувати кількісні методи при дослідженні сфер ландшафтної оболонки.

Досягнення програмних результатів навчання: ПР12. Мати базові уявлення про територіальну організацію суспільства, концепції територіальних структур; ПР13. Володіти базовими знаннями з економічної та соціальної географії України і світу; ПР15. Аналізувати різні аспекти територіальної організації життєдіяльності суспільства.

ОПП Фізична географія, моніторинг і кадастр природних ресурсів.

Фахові компетентності спеціальності (ФК): ФК 2. Здатність застосовувати знання і розуміння основних характеристик, процесів, історії і складу природи і суспільства; ФК 4. Здатність застосовувати кількісні методи при дослідженні сфер ландшафтної оболонки.

Досягнення програмних результатів навчання: ПРН 3. Пояснювати особливості організації географічного простору; ПРН 9. Аналізувати та оцінювати вплив географічних властивостей регіонів на природокористування та господарську діяльність на різних просторово-часових масштабах; ПРН 12. Використовувати знання про територіальну організацію суспільства, концепції територіальних структур; ПРН 16. Застосовувати методи географічних досліджень природних та суспільних об'єктів і процесів.

ОПП Картографія, геоінформатика і кадастр.

Фахові компетентності спеціальності (СК): СК2. Здатність застосовувати знання і розуміння основних характеристик, процесів, історії і складу природи і суспільства; СК4. Здатність застосовувати кількісні методи при дослідженні сфер ландшафтної оболонки; СК13. Розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку та взаємодії природи і суспільства й уміння їх використовувати у професійній, соціальній, педагогічній діяльності.

Досягнення програмних результатів навчання: Р03. Пояснювати особливості організації географічного простору; Р09. Аналізувати склад і будову природних і соціосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах; Р015. Аналізувати та оцінювати вплив географічних властивостей регіонів на природокористування та господарську діяльність; Р016. Визначати зміни характеристик природного середовища під впливом господарської діяльності.

ОПП Географія рекреації та туризму.

Загальні компетентності: ЗК13 здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями; вдосконалювати власне навчання і виконання, включно з розробленням навчальних і дослідницьких навичок, орієнтуватися у світовому й національному географічному науковому просторі в контексті

необхідності постійного розширення і актуалізації географічних знань для підвищення професійної майстерності.

Спеціальні (фахові) компетентності: СК02 здатність застосовувати знання і розуміння основних характеристик, процесів, історії і складу природи і суспільства; СК04 здатність застосовувати кількісні методи при дослідженні сфер ландшафтної оболонки; СК14 базові знання з географії рекреації та туризму: об'єктно-предметна область, поняттєво-термінологічний апарат, теорії і концепції, закони і закономірності, методи дослідження і використання їх.

Досягнення програмних результатів навчання: ПР03 пояснювати особливості організації географічного простору, оперувати базовими категоріями та поняттями спеціальності, застосовувати базовий, поняттєвий, термінологічний, концептуальний апарат географії на рівні, що дозволяє пояснювати природно-географічні та суспільно-географічні явища і процеси; ПР09 аналізувати склад і будову природних і соціосфер, рекреаційно-туристичних утворень і процесів на різних просторово-часових масштабах; ПР13 визначати сприятливість природного середовища для організації туристичної та рекреаційної діяльності.

А також знання: місце «Географії сфери послуг та індустрія туризму» в системі географічних і суміжних наук; основні групи сфери послуг; чинники, що впливають на розвиток сфери послуг; чинники, що впливають на географію сфери послуг; *вміння:* підібрати необхідний фактичний матеріал; аналізувати динаміку торгівлі сфери послуг; складати регіональні комплексні характеристики розвитку сфери послуг; виявляти територіальні відмінності у рівнях розвитку, реалізації і споживання основних груп сфери послуг

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретико-методологічні засади географії сфери послуг.

Тема 1. Об'єкт, предмет, мета, завдання, структура, функції і актуальність вивчення дисципліни. Географія обслуговування як галузь суспільної географії. Основні поняття та категорії. Предмет, об'єкт вивчення та основні завдання вивчення дисципліни. Сфера послуг як сектор економіки. «Революція послуг». Особливості сфери обслуговування; головні соціально-економічні функції.

Тема 2. Послуга – наукова категорія. Поняттєво-термінологічний апарат географії сфери послуг. Поняття про послуги та СП; співвідношення понять: матеріальна і нематеріальна, виробнича і невиробнича сфери, сфера обслуговування, СП, соціальна інфраструктура. Розробки теорії послуг зарубіжними та вітчизняними вченими (географами, економістами). Характеристика особливостей СП, її галузевого (видового) складу, включаючи сучасну КВЕД та інформаційні, інноваційні (науково-технічні) послуги та систему ділових послуг: маркетинг, менеджмент, брокерських, дистриб'юторських, дилерських, аудиту, лізингу.

Тема 3. Закони, закономірності, чинники і принципи розвитку і територіальної організації сфери послуг. Закони циклічності розвитку і системності, територіальної диференціації та інтеграції і закономірності спеціалізації і комплексного розвитку території у виробництві і наданні певних видів послуг. Чинники розвитку і розміщення СП: географічне положення, природні ресурси, історичні, демографічні, економічні, соціальні, інфраструктурні, екологічні, споживчі, людських цінностей, часові та загальні принципи геопросторової організації СП за теорією центральних місць, включаючи її основні поняття.

Тема 4. Територіальні системи послуг. Ієрархія і систематика центрів обслуговування. Територіальна організація обслуговування населення в містах і сільській місцевості. Кластери послуг – ефективна форма територіальної організації сфери послуг та зайнятості населення. Методи дослідження сфери послуг.

Тема 5. Соціальна політика та розвиток сфери обслуговування. Основні принципи, норми та функції соціальної політики. Соціальний захист і регулювання доходів населення. Методи та інструменти соціалізації економіки. Пріоритети соціальної політики в Україні.

Розділ 2. Географія галузевих і міжгалузевих комплексів сфери послуг.

Тема 6. Соціально-культурний комплекс. Місце і роль комплексу культури в сучасному суспільстві, мережа культурно-освітніх об'єктів. Структура комплексу культури. Ядро комплексу. Основні показники роботи. Установи і організації засобів масової інформації: відомства, управління, товариства, секції. Спорт і підготовка кадрів для закладів освіти, культури, мистецтва, фізичної культури і спорту. Система спеціальної освіти. Регіональні особливості розвитку сфери культури. Культурно-освітні центри. Проблеми збереження культурної спадщини.

Тема 7. Освітній комплекс сфери послуг. Рівень розвитку ОК. Освітній потенціал території. Система освіти в Україні. Нормативно-правова база функціонування системи освіти. Дошкільна освіта. Загальна середня освіта. Позашкільна освіта. Професійно-технічна освіта. Вища освіта.

Тема 8. Географія медичного і рекреаційного комплексу. Стан здоров'я, захворюваності людини, населення, чинники (в т. ч. екологічні) поширення хвороб, система (мережа) закладів охорони здоров'я широкого профілю та спеціалізації, та основні показники їх роботи (кількість закладів, їх потужність), медичний персонал. Матеріальні умови функціонування комплексу. Медичні центри. Приватизаційні процеси у сфері охорони здоров'я. Діяльність товариств з обмеженою відповідальністю, кооперативів, приватних, комунальних і малих підприємств. Оздоровча функція санаторіїв, пансіонатів, закладів відпочинку, курортних центрів. Концепція розвитку охорони здоров'я та індустрії туризму.

Тема 9. Послуги зв'язку. Процеси передачі інформації пунктами, підприємствами, лініями, відділеннями зв'язку, автоматизованими вузлами, телефонними станціями. Прискорений розвиток нових видів зв'язку: радіотелефонного, мобільного, електронної пошти, комп'ютерного, Інтернету. Забезпеченість населення засобами зв'язку.

Тема 10. Послуги транспорту. Особливості функціонування (роботи) транспорту, його поділ. Основні техніко-економічні показники роботи (обсяги і структура перевезень). Технічна база пасажирського транспорту. Нестача транспортних засобів. Стан доріг. Щільність мережі автомобільних і залізничних шляхів. Найважливіші транспортні магістралі. Транспортні вузли. Інтеграція України в Європу. Транспортні системи.

Тема 11. Туристичні послуги. Розвиток туристичних послуг у світі. Особливості функціонування ринку туристичних послуг в Україні. Основні показники роботи. Внутрішній ринок туристичних послуг в Україні. Найбільші туроператори.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с.р.		л	п	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Теоретико-методичні основи географії сфери послуг												
ТЕМА 1. Об'єкт, предмет, мета, завдання, структура, функції і актуальність вивчення дисципліни.	8	2	-			6	12	2				10
ТЕМА 2. Послуга – наукова категорія. Поняттєво-термінологічний апарат ГСП.	10	2	2			6	11	1				10
ТЕМА 3. Закономірності, принципи та фактори територіального розвитку сфери послуг	12	2	2			8	11	1				10
ТЕМА 4. Територіальні системи послуг. Методика дослідження сфери послуг	12	2	2			8	12	1	1			10
ТЕМА 5. Соціальна політика та розвиток сфери	10	2	2			6	12	1	1			10

обслуговування												
Разом за розділом 1	52	10	8			34	58	6	2			50
Розділ 2. Розвиток окремих галузей сфери послуг												
ТЕМА 6. Соціально-культурний комплекс	10	2	2			6	11	1				10
ТЕМА 7. Освітній комплекс сфери послуг	12	2	4			6	12	1	1			10
ТЕМА 8. Особливості медичного та рекреаційного комплексу	10	2	2			6	12	1	1			10
ТЕМА 9. Послуги зв'язку	8	2				6	11	1				10
ТЕМА 10. Транспортні послуги	12	2	4			6	8					8
ТЕМА 11. Туристичні послуги	16	4	4			8	8					8
Разом за розділом 2	68	14	16			38	62	4	2			56
Усього годин	120	24	24			72	120	10	4			106

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин ДФН	Кількість годин ЗФН
1.	Поняттєво-термінологічний апарат ГСП	2	
2.	Територіальний розвиток сфери послуг	2	
3.	Методика дослідження сфери послуг	2	1
4.	Соціальна політика та розвиток сфери послуг	2	1
5.	Соціально-культурний комплекс	2	
6.	Освітній комплекс	4	1
7.	Медичний та рекреаційний комплекс	2	1
8.	Транспортні послуги	4	
9.	Туристичні послуги	4	
	Разом	24	4

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин ДФН	Кількість годин ЗФН
1.	Опрацювання літературних джерел за темою: «Революція послуг». Обговорення на практичному	6	10

	занятті.		
2.	Опрацювання літературних джерел за темою: «Розробка теорії послуг зарубіжними вченими». Обговорення на практичному занятті.	6	10
3.	Опрацювання літературних джерел за темою: «Загальні принципи геопросторової організації сфери послуг». Обговорення на практичному занятті.	8	10
4.	Опрацювання літературних джерел за темою: «Класифікатор послуг в Україні та світі». Обговорення на практичному занятті.	8	10
5.	Опрацювання літературних джерел за темою: «Система закладів культури в Україні». Обговорення на практичному занятті.	6	10
6.	Опрацювання літературних джерел за темою: «Освітня реформа в Україні». Обговорення на практичному занятті.	6	10
7.	Опрацювання літературних джерел за темою: «Медична реформа в Україні». Обговорення на практичному занятті.	6	10
8.	Опрацювання літературних джерел за темою: «Проблеми соціального захисту населення». Обговорення на практичному занятті.	6	10
9.	Опрацювання літературних джерел за темою: «Комп'ютерний зв'язок та Інтернет». Обговорення на практичному занятті.	6	10
10.	Опрацювання літературних джерел за темою: «Сучасні види транспорту». Обговорення на практичному занятті.	6	8
11.	Опрацювання літературних джерел за темою: «Програма розвитку туризму в Україні. Нормативно-правова база розвитку туризму в Україні». Обговорення на практичному занятті.	8	8
	Разом	72	106

***Примітка:** При виконанні завдань необхідно використовувати рекомендовану основну і допоміжну літературу та інформаційні ресурси в Інтернеті, наведені у робочій програмі навчальної дисципліни*

6. Індивідуальне завдання

Програмою не передбачено

7. Методи навчання

- пояснювально-ілюстративні,
- репродуктивні,
- проблемного викладу,
- частково-пошукові,
- дослідницькі методи

8. Методи контролю

- Усне опитування (індивідуальне, комбіноване, фронтальне);
- Перевірка практичних робіт;
- Тестове опитування та письмовий контроль;

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальне завдання											Підсумкова (екзаменаційна) контрольна робота	Сума
П1	П2	П3	П4	П5	П6	П7	П8	П9	Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Разом		
4	4	4	4	4	5	5	5	5	20	60	40	100

П1, П2 ... – практичні заняття.

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Для допуску до складання підсумкового контролю (екзамену) здобувач вищої освіти повинен набрати не менше 20 балів з навчальної дисципліни під час поточного контролю, самостійної роботи.

ПЗ 1, ПЗ 2, ... – практичне заняття

Практичне заняття 1-5 – 4 бали:

виконання практичної роботи – 3 бали;

захист роботи, відповіді на запитання, участь у дискусії – 1 бал.

Максимальну кількість балів (4 бали) здобувач отримує за умови, якщо завдання виконані повністю та правильно на основі глибоких знань теорії та застосування методики дослідження, продемонстровано творчий підхід до розкриття питання, зауваження до виконаних завдань відсутні. Високі бали (3-2 бали) здобувач отримує за умови, якщо завдання виконані вчасно та повністю, містить несуттєві недоліки, знання достатні. Якщо завдання виконано частково, висновки не аргументовані, у роботі зустрічаються суттєві помилки, знання поверхові або фрагментарні здобувач може отримати бали у діапазоні (1 бал). Якщо робота не здана оцінюється у 0 балів.

Практичне заняття 6-9 – 5 балів:

виконання практичної роботи – 4 бали;

захист роботи, відповіді на запитання, участь у дискусії – 1 бал.

Максимальну кількість балів (5 балів) здобувач отримує за умови, якщо завдання виконані повністю та правильно на основі глибоких знань теорії та застосування методики дослідження, продемонстровано творчий підхід до розкриття питання, зауваження до виконаних завдань відсутні. Високі бали (4-3 бали) здобувач отримує за умови, якщо завдання виконані вчасно та повністю, містить несуттєві недоліки, знання достатні. Якщо завдання виконано частково, висновки не аргументовані, у роботі зустрічаються суттєві помилки, знання поверхові або фрагментарні здобувач може отримати бали у діапазоні (1-2 бали). Якщо робота не здана оцінюється у 0 балів.

Контрольна робота, передбачена навчальним планом – 20 балів:

- питання, що передбачають розгорнуті відповіді – 4 *5 бали.

Підсумкова (залікова) робота – 40 балів:

- питання, що передбачають розгорнуті відповіді – 4 *10 балів.

Максимальну кількість балів (5 та 10 балів відповідно для поточної та підсумкової контрольної роботи) здобувач отримує за умови, якщо питання розкрито повністю та правильно на основі глибоких знань теорії та практики, продемонстровано творчий підхід та висловлені аргументовані власні думки. Високі бали (3-4 та 5-9 балів відповідно для поточної та підсумкової контрольної роботи) здобувач отримує за умови, якщо питання розкрито повністю, але містить несуттєві недоліки, продемонстровані достатні знання.

Якщо питання розкрито частково, думки не аргументовані, у роботі зустрічаються суттєві помилки, знання поверхові або фрагментарні здобувач може отримати 1-2 та 1-4 балів відповідно для поточної та підсумкової контрольної роботи). Якщо відповідь відсутня – 0 балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

10. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Дудник І. М. Територіальна організація послуг. Курс лекцій. – Полтава ПІБ МНТУ, 2002. – 100 с.
2. Заблоцька Р. О. Світовий ринок послуг: Підручник. – К.: Знання України, 2003. – 280 с.
3. Корнус О. Г. Сфера обслуговування населення Сумської області: суспільно-географічні аспекти / Корнус О. Г., Немець К. А., Немець Л. М., Корнус А. О. – Харків – Суми. – 2009. – 228 с.
4. Куценко В. І., Остафійчук Я. В. Трансформації соціальної сфери України: регіональний аспект : Монографія / За ред. С. І. Дорогунцова. – К.: Оріони, 2005. – 400 с.
5. Леонтєва Галина Григорівна. Географія сфери обслуговування населення (факультативний курс): Навч. посібник. – Суми: Слобожанщина, 1998. – 64 с.
6. Леонтєва Г. Г. Географія Сумської області: населення і господарство: [навч. посібник] / Г. Г. Леонтєва, А. О. Корнус. – Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2006. – 72 с.
7. Мазаракі А. А., Ващенко Н. П., Воронова Є. М., Гоголан І. К., Іванова М. Г. Світовий ринок товарів та послуг: регіональна структура: Навч. посіб. / Міністерство освіти України; Інститут змісту та методів навчання; Київський держ. торговельно-економічний ун-т / Анатолій Антонович Мазаракі (заг. ред.). – К.: Видавничий центр КДТЕУ, 1998. – 168 с.
8. Новіков В. М. Організація і розвиток соціальної сфери (зарубіжний і вітчизняний досвід). К.: ІЕ НАН України, 2000. – 247 с.
9. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії: Навчальний посібник. – Одеса: Астропринт, 2001. – 560 с.

Допоміжна:

1. Баркова Г. А. Суспільно-географічний аналіз системи охорони здоров'я населення України : проблеми та перспективи розвитку / Г. А. Баркова // Вісник Харк. нац. ун-ту. – 2005. – № 704. – С. 3–10.
2. Запотоцький С. П. Географія сфери обслуговування населення : аспекти понятійно-термінологічного апарату / Сергій Петрович Запотоцький, Ірина Василівна Запотоцька // Україна : географічні проблеми сталого розвитку. – Т.3. – К.: Обрії, 2004. – С. 88–91.
3. Корнус О.Г. Особливості розвитку та територіальної організації сфери

обслуговування населення Сумської області / Олеся Григорівна Корнус, Людмила Миколаївна Немець // Вісник Харк. ун-ту: Геологія-географія-екологія. – 2007. – №769. – С. 90–103.

4. Соціальний розвиток України: сучасні трансформації та перспективи / [Бандур С. І., Заяць Т. А., Куценко В. І. та ін.]; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України Б.М. Данилишина. – Черкаси: Брама-Україна, 2006. – 760 с.

5. Юрченко С. О. Територіальний аспект розвитку сфери обслуговування в Харківській області / С. О. Юрченко // Вісн. Харків. нац. ун-ту. – 1999. – № 455. – С. 119–121.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Освітній портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.osvita.ua
2. Міністерство освіти і науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.mon.gov.ua
3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>